

Panna Mária – žena a bojovníčka

Peter Chojnowski

26. decembra 2019 ✝ Cirkev ✝ Panna Mária

Pokiaľ sa bližšie venujeme postave Panny Márie, vidíme nielen bohatstvo prameňov, ktoré sa pred našimi zrakmi otvárajú, ale tiež stále väčšie a väčšie prehlbovanie náuky o Matke Božej, ktorú Cirkev veriacim predkladá. Zatiaľ čo vieroučné otázky týkajúce sa Pána Ježiša boli vyriešené už prvými šiestimi všeobecnými koncilmi, tak náukové vyjasnenia ohľadne Panny Márie boli završené až v 19. a 20. storočí (t. j. vyhlásenie dogiem o nepoškvrnenom počatí a nanebovzatí), a môžeme dokonca povedať, že tieto snahy trvajú až do súčasnosti (napr. čo sa týka titulu Spoluvykupiteľky a Prostrednice všetkých milostí).

Je tu ale ešte jedna, nie nepodstatná, stránka Panny Márie, ktorá hrá dôležitú úlohu hlavne v dnešnej dobe. V záplave feminizmu môže Matka Božia ako ideál a vzor ženských cností pomôcť prekonať feministické výmysly a sklony, ktoré často bývajú aj podvedomé.

Preto chcem v tomto článku hovoriť o Najsvätejšej Panne ako „Pani“. Prečo „pani“? Pretože „pani“ je z mnohých dôvodov považovaná za vzor toho, čím by v prirodzenej rovine mali byť všetky ženy. Rovnako ako je mužským ideálom „pán“, či už vo svojej domácnosti (pán domu), alebo povolaním, tak vznešený ideál „pani“ zahŕňa zároveň rolu „gazdinej“ domu svojho muža, aj vernej družky toho, kto vyráža do boja.

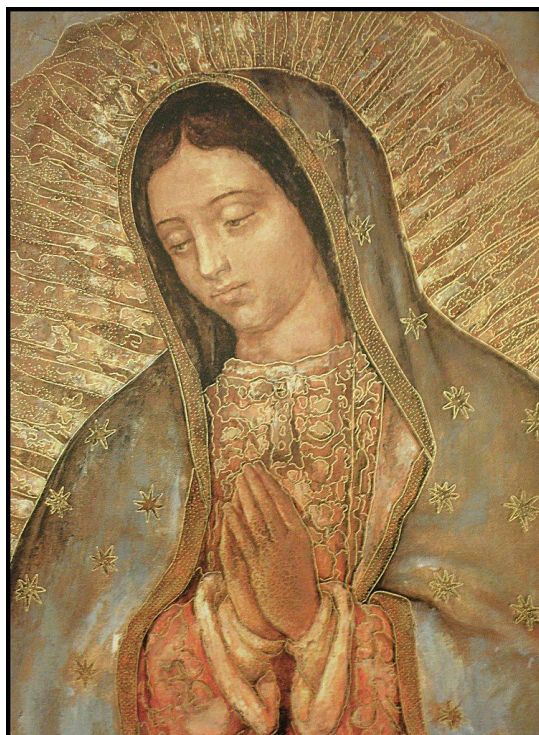
Mária ako Pani

Toto ponímanie v súvislosti s Matkou Božou vyvoláva samo o sebe dva „spory“: jeden etymologický a druhý exegetický. Etymologická otázka sa týka významu mena „Mária“, ktoré pochádza z hebrejského „Miriam“, čo bolo menom Mojžišovej sestry (tým vznikajú aj dohady, či nie je náhodou egyptského pôvodu), niekoľko žien v Novom zákone a, samozrejme, tiež Matky Božej. Obdobou tohto mena je sýrske a aramejské „Marjam“. Rovnaké meno sa objavuje vo Vulgáte, a to ako v Starom, tak i v Novom zákone, ako „Maria“.

Problémy s výkladom zmieneného mena spočívajú v tom, že existuje až 70 jeho možných významov.

Aj keď sa pripúšťa oprávnenosť všetkých, tak niektoré z nich sú viac pravdepodobné ako iné. Význam, ktorý predpokladá sv. Hieronym, teda stella maris (hviezda morská), nie je podľa posledných vedeckých zistení uprednostňovaný. Tie sa skôr prikláňajú na stranu sv. Petra Chryzológa a sv. Jána z Damašku, ktorí zhodne so sýrskym významom slova považujú za správny výklad „pani“, ako náprotivku „pána“ či „hospodára“.

Tento význam sa zdá ešte pravdepodobnejší, ak zvážime, že sa aj niektoré ďalšie výklady rôznych učencov prikláňajú k poňatiu, ktoré slovo „pani“ navodzujú, napr. „mocná“ alebo „vládnuca“, „vznešená“, „vládna“ či „okúzľujúca“. Z ostatných prekladov sú najviac prijímané „kyprá“ či „dobré živená“. Dá sa predstaviť, že pre ľudí na Blízkom východe boli slová „dobré živená“ výrazom krásy a telesnej dokonalosti. „Maria“ teda znamená krásu a dokonalosť pravej „pani“.

Zdroj: flickr.com

Nová Eva

Tak ako najsvätejšie meno Panny Márie naznačuje, prečo je skutočne požehnaná medzi všetkými ženami, tak aj rola Matky Božej ako novej Evy, ženy poslušnosti a podriadenosti, opaku Evinej vzbury a svojvôle, ukazuje spôsob, ktorým Panna Mária ako žena v najdokonalejšom stupni plná ženských cností rozdrvila hlavu hada. Zatiaľ čo bola Eva satanom zvedená kvôli svojej nestálosti a nezdravému zaujatiu zmyslovým vnímaním (t. j. príťažlivosťou plodu zo stromu poznania), tak najsvätejšia Panna Mária premohla dávneho pookušíteľa Evy prostým prijatím všetkého, čo jej Boh nadelil a čo chcel skrze ňu dosiahnuť.

Po tom, čo ľudstvo stratilo milosť následkom Evinej dobyvačnej snahy ovládnuť chytráctvom mužovu vôľu, vracia sa dobrovoľnou podrobenosťou ženy na cestu milosti.

Cirkevní Otcovia a učitelia potvrdzujú, že žena má skôr víťaziť poslušným prijímaním vôle niekoho iného než vnucovaním svojej vlastnej vôle, a hovorí v tejto súvislosti o Panne Márii ako o novej Eve. Učenie o Panne Márii ako Eve „naruby“ môžeme nájsť v piesni Ave maris stella:

Prijmúc ono „Ave“,

čo ti anjel spieva,

vráť nám milosť a zmenň

v opak meno Eva.

Tú istú myšlienku vidíme aj v bulle pápeža Pia IX. Ineffabilis Deus, ktorou vyhlásil dogmu o nepoškvrnenom počatí Panny Márie. Sv. Irenej vyjadril všeobecnú mienku Otcov slovami: „Uzol, vzniknutý neposlušnosťou Evy, bol rozviazaný poslušnosťou Márie, čo zauzlila panna Eva neverou, to rozuzlila Panna Mária vierou.“ Panna Mária teda iba svojím samotným bytím a prijatím Božej vôle premohla zvodcu Evy.

Ak hovoríme o Panne Márii ako o pokornej premožiteľke dávneho nepriateľa ľudského rodu, nutne sa dotýkame veršov z knihy Genesis, kde Boh preklína hada nasledujúcimi slovami: „Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojim potomstvom a jej potomstvom. Ona ti rozdrví hlavu, a ty jej zraníš päť.“

Práve tieto verše som mal na mysli, keď som písal o druhom, teda exegetickom „spore“. Otázkou je, či v tejto prorockej predpovedi rozdrví hlavu zlého „ona“ (Panna Mária), alebo „jej potomstvo“.

Problém spočíva v tom, že v latinskom texte Vulgáty sa zámeno (ipsa) vzťahuje na ženu, pričom v hebrejskom texte a jeho gréckom preklade sa to isté zámeno vzťahuje na jej potomstvo. Podľa Vulgáty zvíťazí žena skrze svoje pokolenie. Miesto toho, aby sme hľadali v preklade sv. Hieronyma, ktorý vedel plynule hebrejsky, chyby, mali by sme ho chápať skôr ako vyjasnenie roly Panny Márie vo víťazstve nad hadom, nepriamo obsiahnuté už v pôvodnom hebrejskom texte. Ak teda Panna Mária drví hlavu zlého, a tým vyjadruje odveké nepriateľstvo medzi potomkom svojím a potomkom hada, robí tak buď s ohľadom na svoju podstatu (nepoškvrnené počatie), alebo na svoje prijatie Božieho plánu spásy skrze svoje fiat.

Nech už čítame uvedené verše akokoľvek, Panna Mária víťazí dokonalým príkladom ženskej cnosti podriadenosti.

Sv. Bernard nevidel vo význame alebo úmysle tretej kapitoly knihy Genezis žiadny problém. On tiež chápal víťazstvo Panny Márie ako obrátenie Evinho pádu. Sv. Bernard navyše považoval za významné, že k rozdrveniu dávneho hada nebola vybraná hocijaká „osoba“, ale žena. Vidíme tu podstatnú súvislosť medzi ženskosťou a materstvom, či už v prirodzenom alebo nadprirodzenom ráde, zatiaľ čo Eva bola matkou všetkých v prirodzenom ráde, Mária je matkou všetkých v ráde milosti.

Sv. Bernard hovorí o Panne Márii ako o žene, matke a statočnej premožiteľke zlého v jednom zo svojich kázaní: „O kom teda, ak nie o Panne, podľa všetkého hovorí Pán, keď hovorí hadovi: Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou? Pokiaľ však stále ešte nie sme presvedčení, že tak hovoril o Márii, pozorne si povšimnite nasledujúcich slov: Ona rozdrví tvoju hlavu. Komu, keď nie Márii, bolo toto víťazstvo predurčené? Ona bezpochyby rozdrvila jedovatú hlavu hada tým, že obrátila navnívoč všetko úsilie zlého zviest ju pokúšaním telesných vášní alebo pýchou mysle. Koho, keď nie Máriu, hľadal Šalamún volajúc: „Udatnú ženu kto nájde?“

Sv. Bernard vo vyššie uvedenom výroku ukazuje, že vo svetle toho, ako chcel Boh vykúpiť ľudstvo, čiže vtelením a zmiernou obetou kríža, práve vďaka žene, ktorá stelesňuje dve mravne dovolené cesty ženského života, jej nepoškvrnenému bytiu a jej fiat, budú spasení všetci vyvolení. Sv. Bernard rozvíja svoju myšlienku o Panne Márii ako Bohom vyvolenej „udatnej ženy“ ďalej: „Ale Šalamún poznal tiež prísľub daný Bohom, a nebol mu proti mysli, že ten, ktorý zvíťazil skrze ženu, má byť ženou premožený. Preto volal v úžase: „Udatnú ženu kto nájde?“

To znamená: „Ak spása nás všetkých, navrátenie nevinnosti a víťazstvo nad nepriateľom závisí na žene, je nanajvýš nutné nájsť udatnú ženu, ktorá bude schopná vykonať tak ťažkú úlohu. Kto ale udatnú ženu nájde? Nad všetky skvosty je viac cenená.“

V Panne Márii máme udatnú ženu, lebo je pevná. Ona je novou Evou, ktorá navždy vyvracia Vergíliovu poznámku z Aeneidy: „Vždy nestály a premenlivý tvor je žena.“

Zdroj: commons.wikimedia.org

Bolesti Panny Márie: utrpenie a vytrvalosť

Víťazstvo Panny Márie nad zlým ohlásené v Genezis zahrňuje boj, ktorý má tri rôzne stránky. Prvá z nich je čisto trpná. Pojem „trpná“ v tomto prípade neznamena akýsi stav nečinnosti, používam ho skôr v aristotelovskom zmysle ako vyjadrenie vlastnosti nejakého súcna, vďaka ktorému sa mu od iného súcna dostáva podstatného rázu alebo dokonalosti. Panna Mária svojím nepoškvrneným počatím, teda stavom, v ktorom sa nachádzala od prvého okamžiku svojho bytia, zasadila satanovi prvú ranu.

Jej duša bola prostá prvotného hriechu, a vzhľadom na to, že duša je „prvým aktom“ živej bytosti, tak už v prvopočiatku svojho bytia zmarila satanove želanie, aby celé ľudské pokolenie trpelo po celú dobu stavom, kde v sebe nebude nosiť obraz s Božou podobou. Práve s ohľadom na bezhriešnosť jej bytia prima mariánskych hodín o Matke Božej hovorí: „Kým je tá, ktorá prichádza ako zornica, spanilá ako mesiac, vznešená ako slnko, hrozná ako vojsko zošíkované k boju?“

„Raduj sa, ó Panna Mária, ty sama si potrela všetky kacírské bludy na celom svete.“ V tejto antifóne z matutina mariánskych hodín sa zrkadlí viera Cirkvi, že Panna Mária, skutočná Matka Božia, premáha všetky herézy, ktoré budú akýmkoľvek spôsobom spochybňovať hypostatickú úniu (t. j. zjednotenie prirodzenosti ľudskej a Božskej v osobe nášho Pána Ježiša Krista).

Dogma o jej Božom materstve bola vyhlásená na rovnakom koncile (v Efeze roku 431), ktorý bránil dve prirodzenosti v jednej božskej osobe. Pokiaľ je Mária Matkou Božou, potom je aj matkou „celého“ Krista, ktorý nemôže byť rozdelený. Od okamžiku, kedy Panna Mária povedala svoje fiat, bude božské Slovo človekom a Bohom, dušou a telom po celú večnosť. Pri svojom dobrovoľnom fiat nebola Panna Mária, na rozdiel od svojho nepoškvrneného počatia, úplne pasívna. Jej prosté prijatie Otcovej vôle z nej učinilo nástroj, s ktorým do ľudskej spoločnosti prišlo pravé náboženstvo.

Sv. Bernard zdôrazňuje, že vyvrátenie bludu je dôsledkom fiat Panny Márie: „Zaiste je Panna Mária ženou, kedysi Bohom prisľúbenou, ktorá rozdrvila hlavu hada päťou svojej cnosti a ktorej päte had strojil úskočné

úklady, avšak márne. To skrze Máriu bol každý bezbožný blud rozdrvený na kusy. Istý arcieretik syčal, že Kristus, aj keď sa z nej zrodil, nebol utvorený z jej tela, zatiaľ čo iný nemohol strpieť, aby bola nazývaná Matkou Božou (t. j. Nestorius odsúdený na efezskom koncile), bezbožne sa usiloval ju o onen vznešený titul pripraviť. Ale číhajúce hady boli rozdrvené, vydedenci rozšliapnutí, nactiutŕhači porazení. Pozrite, všetky pokolenia ju dnes blahoslavia!“

Dokonalé umelecké spodobenie náuky, že Panna Mária svojim Božím materstvom krotí myšlienkovú pýchu nedôverčivých, môžeme nájsť v neapolskej katedrále v kaplnke sv. Januária, kde na svojej freske zobrazil maliar Il Domenichino víťazstvo panenskej Matky nad protestantskou vzburou. Pri nohách mladej hrdinky vidíme Luthera a Kalvína, ktorých môžeme rozpoznať podľa napísaných mien. Po boku Panny Márie veje prapor, na ktorom sa vynímajú tri odpovede na protestantské útoky: Virgo – Dei Genitrix – Immaculata („Panna, „Božia rodička“, „Nepoškvrnená“).

V knihe známeho francúzskeho historika umenia Ěmila Malea si môžeme o zmienenom diele prečítať nasledujúce: „Mladá bojovníčka – Panna potvrdzuje proti novátorom, že bola pannou pred narodením Ježiša aj po ňom, že je Matkou Božou, nie iba Matkou Kristovou, a nakoniec, že je prostá dedičného hriechu. Mladá žena vedľa nej, t. j. Modlitba, drží ruženec, ktorý luteráni nazývali diablovým vynálezom. K Panne sa vznáša Ave Maria, a ona si kľaká pred svojím Synom, obetujúc mu modlitby ľudstva, ktoré primáli jej srdce k súcitu, zatiaľ čo dvaja anjeli zasúvajú naspäť meče Božieho hnevu.“

Panna Mária sa, samozrejme, úplne prejavila ako žena a bojovníčka, teda skutočná pani, vo svojom vnútornom utrpení, vyjadrenom jej siedmimi bolesťami. Sv. Katarína Sienská v 15. storočí volala: „Ó, Mária, Mária, chrám Najsvätejšej Trojice, ty, ktorá nesieš ohnivú pochodeň, Mária, darkyňa milosrdenstva. Mária, ktorá si umožnila vzísť božskému plodu. Kristus vykúpil svet svojím utrpením, ty bolesťou duše aj tela.“

Keď sa zamyslíme nad „najaktívnejším“ spôsobom, ktorým sa Panna Mária podieľala na víťazstve nášho Pána Ježiša Krista nad satanom, zistíme, že ona aktívna rola v sebe mala rovnako niečo z „trpnosti“, bolo to skutočné utrpenie. Ako môže byť niekto, kto je neustále podrobený, považovaný za „ženu udatnú“, ženu schopnú boja? Pokiaľ nám však uniká udatnosť v živote a utrpení Panny Márie, potom nechápeme skutočnú povahu cnosti, ktorou sa vždy vyznačovali udatní ľudia: cnosť sily ducha a odvaha.

Podľa Aristotela je statočnosť cnosťou, ktorá správne usmerňuje náš prirodzený strach, aby nám predmet vyvolávajúci strach nebránil v dosiahnutí ťažkého a veľkého dobra. Stelesnením tejto cnosti je vojak – bojovník, ktorého súčasťou života je čeliť prirodzene najdesivejšej veci, smrti. Byť statočným v boji znamená ovládať svoj strach zo smrti natolko, aby neprekážal v dosiahnutí ťažkého víťazstva, a tým aj dobra bezpečia pre celú spoločnosť.

Povšimnime si, že statočný nie je ten, kto nepociťuje strach, taký človek je jednoducho ľahkovážny. Statočný je ten, kto sa síce bojí, ale nedovoľuje strachu, aby ho ovládol, a preto je človekom skutočne silného ducha.

Sv. Tomáš Akvinský v súvislosti s cnosťou udatného vojaka poznamenáva jednu veľmi zaujímavú vec. Z dvoch základných prejavov statočnosti, odporu a útoku, tvorí vytrvalosť v odpore podstatnejšiu časť cnosti. Nezabúdajme, že statočnosť súvisí s ovládnutím strachu zo smrti.

Sv. Tomáš uvádza tri dôvody, prečo je vytrvalosť v odpore ťažšia než výbojný útok. Po prvé preto, že odpor obvykle predpokladá, že je človek napadnutý niekým silnejším, zatiaľ čo do útoku sa väčšinou púšťa silnejšia

strana. Po druhé, pretože ten či tá, ktorá vzdoruje, už pociťuje prítomnosť nebezpečia, pričom útočiaci vníma nebezpečenstvo ako niečo, čo ešte len príde. A po tretie, vytrvalosť v odpore vyžaduje dlhší čas, pričom je ťažšie zostať nepohnutým dlhú dobu, než byť krátko pohnutý k útoku. Preto sv. Tomáš hovorí o mučeníkoch, ktorí boli „udatní v boji“ ako o tých, u ktorých sa cnosť statočnosti prejavila v nanajvýš hrdinskom stupni. Vytrvali tvárou v tvár divokým zvieratám tým, že priľnuli k dobru viery a Božej milosti.

Statočnosť najvyššieho stupňa by sme mali priradiť hlavne Panne Márii, ktorá u päty kríža zakúšala vnútorné utrpenie. Avšak jej vytrvalosť, pre ktorú sa jej dostalo titulu Spoluvykupiteľka, je iného druhu, než vytrvalosť mučeníkov. Jej príkladná statočnosť, vďaka ktorej si zaslúži titul „udatná v boji“, je akoby zrkadlením statočnosti jej Syna. Spasiteľ a jeho Matka, podobne ako mučeníci, neútočili na nespravodlivých, ako to činia vojaci v spravodlivej vojne. Znášali veľké zlo a smrť, aby dosiahli veľké dobro.

Pán Ježiš Kristus ale nemusel priľnúť k dobru, lebo sám je Dobrom, prameňom všetkých milostí a výrazom podstaty Boha Otca. Ani nečelil vyššej a nepremožiteľnej sile, veď je Všemohúcim pánom všetkých milostí a výrazom podstaty Boha Otca. Sám obetoval svoj život, nikto mu ho nevzal. Ale musel znášať skutočné utrpenie, a to ako duševné, tak aj telesné. Práve znášaním týchto utrpení a smrti, ktorá bola ich dôsledkom, boli zlo, smrť, hriech a satan premožené. Boli premožené vytrvalosťou. Vidíme tu teda víťaznú nečinnosť, pasivitu, ktorou sa ale nedá pohnúť.

Súcitná Matka, stojaca pri päte kríža, na ktorom umieral jej Syn, netrpela telesnými bolesťami, ktorým bol vystavený Spasiteľ. Nebola tiež, ako človek, silnejšia než tí, ktorí ju trýznili, mučiac jej jednorodeného Syna. Jej vlastné bolesti, ktoré boli súcitným utrpením s bolesťou milovaného Syna, neboli trpením niečoho, ale skôr trpením s Niekým. Tým, že so svojím Synom vytrvala až do konca, že u neho stála až do jeho smrti, má podiel na vykúpení celého ľudského pokolenia, tiež jej náleží „korisť“ Spasiteľa.

„Pre hriech mnohí svojho ľudu vidia Krista znášať biedu, bičovanie, hanby žiaľ! Vidia sladkú radosť svoju, ako tu v smrti smutnom boji duchu svojmu Otcovi odovzdal.“ Slzami, ktoré môže prelievať iba matka, sa Panna Mária ukázala byť nanajvýš dokonalou ženou, bojovníčkou a paňou, ozajstnou hospodárkou Pánovho domu.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/panna-maria-zena-a-bojovnicka/>